

Victòria a qualsevol preu

El primer ministre Churchill a la riba est del Rin, el 1945. Des que començà la guerra només havia tingut un objectiu: "Victòria a qualsevol preu."

Fa setanta anys, Hitler empenyia el seu exèrcit de victòria en victòria, però, llavors, Winston Churchill es va enfrontar al dictador. Aquest duel va ser decisiu per a la Segona Guerra Mundial. D'aleshores ençà, el primer ministre britànic és considerat com una de les figures carismàtiques del segle XX. És justificada aquesta fama?

Adolf Hitler i Winston Churchill no es van reunir mai i qui sap com hauria estat la història del segle XX si la primavera del 1932 el nazi haguera pres una decisió diferent.

Era al vestíbul del Grand Hotel Continental del carrer Max-Joseph de Munic, sense afaitar, exhaust per la campanya electoral i amb un abric desgastat. En una cambra situada a prop, Churchill sopava amb la família i l'esperava.

Aquest britànic menut i apreciat ja era aleshores una celebritat. Era fill d'una de les famílies més importants d'Anglaterra, periodista d'èxit i autor de *best-sellers*. A més, va ser ministre de Comerç i de l'Interior abans de la Primera Guerra Mundial, després lord de l'almirallat (cap de la marina) ministre de Munició, ministre de Guerra i d'Aviació, ministre de les Colònies i, finalment, ministre de Finances. A l'illa britànica no s'havia vist una carrera com aquesta des de feia molt de temps.

Tanmateix, en aquell moment Churchill era a l'oposició. Va viatjar a Munic perquè investigava per a un nou llibre i, una vegada allí, va voler aprofitar l'ocasió per conèixer Hitler, un home de mala fama, els seguidors del qual destruïen la República de Weimar. El fill de Churchill i el portaveu de Hitler davant la premsa internacional, Ernst Putzi Hanfstaengl, van organitzar un sopar al Continental, però Hanfstaengl va amagar a Churchill que el *führer* hi havia mostrat poc d'interès i no havia confirmat que hi assistiria.

I d'aquesta manera va avançar la vesprada sense que Hitler hi apareguera. Després de les postres, Hanfstaengl es va disculpar a la taula i es va afanyar a anar cap a la cabina telefònica de l'hotel per telefonar al *führer* i demanar-li si encara es podia comptar amb ell. De sobte, va veure Hitler davant seu, allà al vestíbul. Casualment, havia anat a conferenciar amb un patrocinador al Continental.

Hanfstaengl va dur el líder del partit a part; seria un afront si Churchill el veia. Aleshores li va insistir: "Senyor Hitler, veniu, és realment important." Tanmateix, el líder del partit va continuar tossut: "Hanfstaengl, sabeu perfectament que ara tinc moltes coses a fer i que demà volem començar molt prompte. Per tant, bona nit."

Churchill va fer-hi bona cara, a la negativa. Més tard, Hanfstaengl es va assegurar al piano de la sala de música de l'hotel i van cantar junts cançons escoceses. Tanmateix, a les seues memòries Churchill encara manifesta que Hitler "va desapropiar l'única oportunitat de poder-me conèixer".

Aquest home, que més endavant es convertiria en un assassí de masses, hauria comprès que tenia davant algú amb qui es podria mesurar? Que fins i tot va gaudir de la guerra? Que al final podria subjugar Hitler?

Churchill, de jove, havia matat a la batalla i no l'havia impressionat especialment. "Al llarg de la història sempre s'ha arreglat tot amb guerres", pensava el bel·licista, a qui li agradava el perill i buscava l'aventura. Com a primer ministre, a més de seixanta anys, encara va pujar a la teulada d'un edifici del govern a Londres durant els atacs aeris dels alemanys, per mirar aquest espectacle terrible des de dalt, mentre els seus ministres fugien cap als refugis antiaeris.

Adolf Hitler i Winston Churchill. El xicotet burgès contra l'home de l'alta noblesa, l'asceta contra el sibarita, l'ideòleg contra el pragmàtic, l'assassí contra l'aventurer, el revolucionari racista contra el polític que defensa una política realista.

Vuit anys després del sopar frustrat de Munic, el duel entre tots dos va decidir el destí del món.

El mèrit de Churchill. Era l'estiu del 1940 i el nazi no havia estat mai tan a prop de guanyar la guerra com aleshores. Les tropes alemanyes havien deixat Polònia fora de combat, havien ocupat Noruega i havien derrotat i humiliat la gran potència francesa. Semblava només qüestió de temps que Hitler dominara tot Europa, perquè la Unió Soviètica s'havia unit a ell i els EUA esperaven a part, en la neutralitat. Però justament la Gran Bretanya, l'únic país que Hitler admirava i respectava realment, s'oposà al dictador. Churchill va explicar que per a ell només hi havia un objectiu: "La victòria, la victòria a qualsevol preu, una victòria malgrat tots els horrors, una victòria sense importar com de llarg i fatigós puga ser el camí."

Hitler, un admirador de l'imperi britànic.

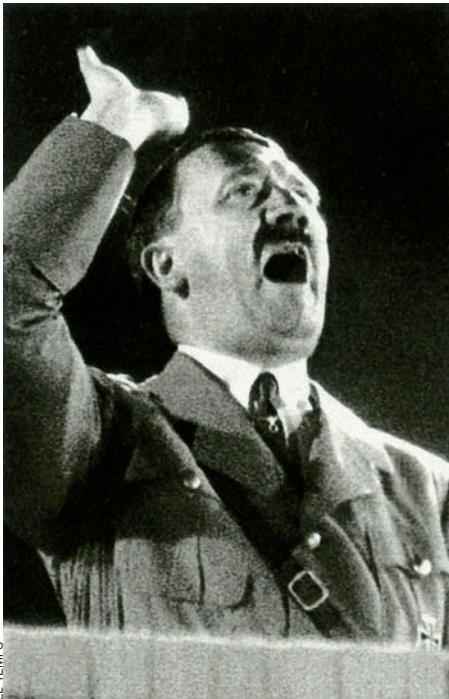
Més d'un any —des de la capitulació de França fins a l'atac de Hitler a la Unió Soviètica el 22 de juny del 1941— resistí la Gran Bretanya sola, malgrat els atacs aeris alemanys a Londres o Coventry, la victòria alemanya a Àfrica, als Balcans, a Escandinàvia i la fallida de l'estat.

Aquesta resistència va ser mèrit de Churchill.

El primer ministre amb el cigar havà, el corbatí de punts i els barrets vistosos es va convertir en el símbol més important del món de la resistència contra l'Alemanya nazi. Quan apareixia en públic tothom alçava el dit índex i el dit del mig com a signe de victòria, com ell havia fet abans.

Hitler l'insultava dient que el seu rival era un "dement", un "paralític" i un "incendiari a escala mundial"; Churchill li contestava dient que era un "monstre", un "fanàtic de l'odi", una "criatura deforme nascuda de l'enveja i la vergonya". Ben prompte es va poder entreveure que el perdedor d'aquest duel pagaria amb la mort.

La resistència dels britànics va ser d'una gran importància, probablement decisiva, per al transcurs de la Segona Guerra Mundial. Perquè, com haurien començat els EUA una invasió del continent europeu si no hagueren tingut a disposició les illes britàniques com a portaavions gegant? I, què hauria passat si Hitler haguera pogut traslladar les divisions i els bombarders que

EL TEMPS

A dalt, a l'esquerra, Hitler d'estudiant, el 1899. A la dreta, Churchill, el 1881. A sota, Hitler com a orador i Churchill durant una campanya electoral. Durant la Primera Guerra Mundial van coincidir en el mateix sector del front, separats per només tretze quilòmetres.

luitaven contra Anglaterra al front de l'est? Ja no faltava gaire per a triomfar sobre Stalin.

Certament, la victòria final la van obtenir l'exèrcit roig i –amb restriccions obviès– els soldats nord-americans, però la resistència de Churchill l'any 1940 va contribuir decisivament a l'èxit.

“L'hora més gloriosa” (Churchill) de la Gran Bretanya va succeir fa setanta anys i la fascinació es manté intacta. Hi ha poques guerres de les quals es puga dir sense reserves que van ser justes. I també que va guanyar-hi el bàndol que hi havia de guanyar.

Fins avui dia, centenars de milers de visitants han passat pel premiat museu

de Churchill a Londres, al soterrani de volta del Ministeri de Finances, al St. James's Park, que en algun temps també havia servit de gabinet de guerra; han rondat per les habitacions i els jardins del palau de Blenheim, un dels palaus més ostentosos d'Anglaterra, on va nèixer Winston Churchill el 1874; o han gaudit de la vista de la mansió Chartwell dels Churchill, sobre les praderies del comtat de Kent.

Churchill, el personatge. Fa molt temps que Churchill és considerat una de les icones del segle XX, i és respectat per homes d'estat de tots els països i partits, tant Bill Clinton com George W. Bush, tant Helmut Kohl com Helmut Schmidt. Bush, fins i tot, va manllevar un bust del primer ministre de la col·lecció d'art del govern britànic i el va posar al despatx oval, perquè va veure en Churchill un visionari amb qui volia ser comparat. El britànic, segons Bush, “no tenia por de les enquestes, va anar cap endavant i va deixar un món millor”.

Això no obstant, com totes les figures històriques importants que han entrat en el camí de la immortalitat, l'obra de Churchill també és envoltada de llegendes i ell mateix hi va contribuir amb persistència. Quan encara vivia es divertia pensant que la historiografia el jutjaria positivament –tenia la intenció d'escriure sobre ell mateix.

I aquest home, autor de diverses obres històriques, ho va fer. Les seues *Històries de la Segona Guerra Mundial* comprenen sis volums i es van convertir en un *best-seller*, que va contribuir a fer que li atorgaren el premi Nobel de literatura. Als lectors, els encantava el seu estil brillant i, naturalment, la gran quantitat d'anècdotes que va contar l'aristòcrata llenguallarg. Com ara la disputa amb *lady* Nancy Astor, la primera diputada del regne, que una vegada va dir: “Winston, si jo fora la vostra muller, us enverinaria la sopa.” La resposta de Churchill va ser: “Nancy, si jo fora el vostre marit, me la menjaria.”

Mentrestant, una quantitat important d'historiadors, periodistes i publicistes han acceptat els plans d'acció d'aleshores, han analitzat el curs de les decisions i documents secrets. Sorpre-

EL TEMPS

L'oficial Churchill a l'Índia, el 1896. "Per a mi, l'imperi britànic és l'alfa i l'omega", deia.

mentment, encara hi ha actes que són prohibides, però el material existent basta per a formar-se una idea pròpia d'aquest duel, que va aplegar dos homes que fins en aquell moment podien haver seguit camins que haurien transcorregut de manera no gaire diferent.

Tots dos són estudiants mediocres que, com molts altres joves, pensen que el destí els depara un futur brillant. Hitler vol reeixir com a artista i Churchill, a catorze anys, arriba a l'exèrcit perquè no serveix com a jurista.

L'imperi encara és un "gran espai perquè els joves britànics hi juguen i hi cerquen aventures", segons l'historiador Peter Alter, i Churchill també s'encomana de l'eufòria amb la remor de la batalla. Com que sap escriure molt bé, cerca feina com a reporter de guerra a les tropes de Cuba, a la selva de l'Índia i als deserts del Sudan.

A Sud-àfrica el capturen bòers rebels, s'escapa del campament de presoners i travessa el desert fins a l'actual Moçambic. Aquesta escapada espectacular el converteix en un heroi nacional, que entusiasma un públic milionari amb els seus articles, discursos i llibres.

Tots dos són marginats. Naturalment, hi ha una diferència si els avantpassats

es diuen Schicklgruber i vénen de la regió humil de Waldviertel de la Baixa Àustria, o si un dels avantpassats és el cap de l'exèrcit més famós de la història britànica, és a dir, el duc de Marlborough, i la família resideix al palau de Blenheim.

El 1898 Hitler encara va a l'escola i Churchill, a 23 anys, visita el despatx dels conservadors a Londres per esbrinar si es podria "trobar un electorat per a mi".

Es pot trobar, naturalment.

Ningú no podrà entendre el fenomen Churchill si no presta atenció al caràcter històric que resulta del seus orígens. S'interessa, sobretot, per tenir el seu retrat a la galeria dels avantpassats de la família i, naturalment, per l'imperi, amb el qual els seus ascendents es venien compromesos. Ho diu ell mateix: "L'imperi britànic és per a mi l'alfa i l'omega. Allò que és bo per a l'imperi, també és bo per a mi; allò que és dolent per a l'imperi, també és dolent per a mi."

Aquest polític desorientat, imaginatiu i eloqüent prompte passa a formar part del govern i, mentre Hitler perd el temps sense tenir un títol, Churchill ja tracta amb els més poderosos del

món, com ara el kàiser alemany que convida l'any 1914 el jove suplent del ministre de les Colònies a observar les maniobres de la tardor cap a Silèsia.

Abans de la Primera Guerra Mundial Churchill no es considerat un dels incitadors de Londres, però, quan el 1914 comencen les morts, no coneix cap perdó: "Alemanya ha d'experimentar la derrota."

Ell i Hitler es troben de nou a extrems oposats de la corresponent cadena de comandament. Hitler no sobrepassa mai el grau de caporal. Churchill —que mentrestant ha ascendit a cap de la marina— dirigeix la flota de guerra més gran del món.

A tretze quilòmetres. La Guerra Mundial acostava més, si més no físicament, aquests dos futurs rivals. Perquè el britànic assumeix la responsabilitat del fracàs catastròfic de l'expedició als Dardanels, on l'exèrcit otomà ha vençut, i dimiteix el 1915. Per esmenar l'error, s'allista al front i arriba com a tinent precisament al sector de Flandes a l'altra banda del qual serveix Hitler. Només hi ha tretze quilòmetres entre tots dos.

Desfilada de tancs al congrés del Partit Nacional Socialista dels Treballadors Alemanys a Nuremberg, el 1938. Els advertiments de Churchill sobre Hitler van ser ignorats.

La matança de la guerra de trinxeres refreda l'entusiasme romàntic de Churchill per la guerra; després de pocs mesos presenta la dimissió i torna a exercir un càrrec de ministre. Hitler, en canvi, ha de lluitar fins al final.

Són temps insòlitàment inquietos. Els grans imperis europeus es fragmenten, i també el món del tinent Hitler. Aquest darwinista social de 29 anys creu que ha trobat en el molí d'ossos de Verdun el destí de l'existència humana ("cada generació ha d'haver participat una vegada en una guerra"). Després de la derrota d'Alemanya decideix de "fer-se polític".

Al mateix temps, Hitler admira els britànics victoriosos i, tal com diu irònicament l'historiador Hermann Graml, els seus primers escrits fan la impressió que el nazi preferiria ser *führer* a la Gran Bretanya abans que a Alemanya. Hitler veu en l'imperi un model per al seu imperi de raça, perquè assumeix que es basa en la resistència i la superioritat de la raça.

Prompte somnia un "ordenament mundial ari" en què els alemanys governen Euràsia i els britànics, com a soci menor, dominen les mars de tot el món. A la majoria de la humanitat, té la intenció de matar-la o esclavitzar-la.

Churchill també es mostra propens als corrents de l'època. Observa amb horror el capítol de la revolució russa, que durant cert temps fa responsable de la conspiració mundial judeobolxevica, i simpatitza transitòriament amb el feixista italià Benito Mussolini ("un geni

romà"). Tanmateix, amb la mateixa velocitat que ocupa un càrrec, hi renuncia. No li interessa ni cap programa de partit ni cap projecte ideològic i en una ocasió la seua mare descriu la seua inconstància d'opinió com "un defecte mental de naixement". Es canvia de colp de partit dues vegades: dels conservadors als liberals i a l'inrevés.

A començament dels anys 30 sembla que s'acaba una carrera plena de canvis. Churchill trenca amb el seu partit perquè vol concedir més drets als indis, en la qual cosa l'imperialista Churchill veu un perill per a l'imperi.

Es retira malhumorat a Chartwell. Els jardiniers, els cuiners i els servidors s'ocupen del benestar del sibarita que pateix de depressió i que al matí ja pren la botella i que estira molt més el braç que la màniga. Per guanyar diners, com a polític ha treballat escrivint llibres de divulgació (es venen molt bé), i ara fa això mateix.

L'advertiment de Churchill. L'opinió pública considera que aquest home de 56 anys és fet a l'antiga; un home del segle XIX que no vol admetre el canvi. Encara que en un aspecte va ser capaç de veure el futur de manera realment profètica. Quan Hitler obté per primera volta a les eleccions parlamentàries un nombre de dues xifres, Churchill diu a un diplomàtic berlinès que el cap del Partit Nacional Socialista Alemany dels Treballadors "agafarà les armes a la primera ocasió".

I manté aquesta opinió.

Quan Hitler amb prou feines si ha arribat al poder, l'ex-ministre Churchill fa una crida al rearmament massiu del seu país; ara fins i tot li sembla bé de fer una aliança amb l'odiada Unió Soviètica.

Per què?

Doncs perquè ha llegit *Mein Kampf* ('La meua lluita') i s'esgarrifa dels mètodes del dictador; això no obstant, no es preocupa especialment. El 1937 explica a Hitler amb habilitat: "No ens agrada com tracteu els jueus, els protestants i els catòlics, però mentre això només passe a Alemanya no és problema nostre."

Churchill es deixa portar per les màximes de la política d'equilibri britànica més tradicionals: al continent les grans potències s'han d'equilibrar; als oceans val allò de *Rule, Britannia!*

Escriu a un amic que Bretanya no s'ha sotmès mai a cap de les grans potències del continent, ni a Felip II d'Espanya (al segle XVI), ni a Rei Sol Lluís XIV (al segle XVIII), ni a Napoleó (al XIX), ni tampoc al kàiser alemany Guillem II (al XX), i que Londres sempre ha estat vinculada a la segona potència més important. L'acceptació de l'hegemonia alemanya aniria "contra tota la nostra història".

Això és política realista pura, i, partint de la mateixa lògica, Churchill es torna contra Stalin després de la Segona Guerra Mundial.

Hom no pot sorprendre's que, amb relació a aquesta qüestió, Churchill se senti obligat a complir una missió extraordinària. Va ser el seu avantpassat, el duc de Marlborough, qui, com a cap de l'exèrcit britànic, va expulsar dels límits del regne les tropes del Rei Sol. Churchill ho escriu en una biografia els anys 30.

Exigeix al govern que s'enfronte al Tercer Reich: "Deteniu-lo! Deteniu-lo! Deteniu-lo! Ara és el moment!" En privat diu que Hitler "és el pitjor perill per a l'imperi".

Però no s'escolten les seues paraules. Els companys del partit conservador del primer ministre, Neville Chamberlain, aposten per la "contemporització" dels alemanys perquè temen una nova guerra mundial i creuen poder acontentar el dictador.

El descendent de Marlborough està tot sol.

Si bé el duel encara no ha començat, el més important dels nazis justament ja se'n preocupa, com si temera que un dia Churchill poguera tenir un paper important. Convida dues vegades aquest diputat que té un gran passat a anar a Alemanya, invitació que refusa. Però, naturalment, Churchill rep els enviats de Berlín o es reuneix amb l'ambaixador nazi Joachim von Ribbentrop, que vol convèncer el bel·licista de la contemporització.

Junts, l'amfitrió Ribbentrop i Churchill es troben davant un mapa enorme a l'ambaixada alemanya de Londres i el nazi explica que els alemanys necessiten l'espai vital d'Ucraïna i Bielorrússia. L'imperi quedarà intacte, només ha d'acceptar l'expansió alemanya cap a l'est.

El visitant, tanmateix, troba inacceptable aquesta distribució i Ribbentrop se n'aparta bruscament: "En aquest cas, la guerra és inevitable."

El quant ha estat llançat i l'estat d'ànim decau. Hitler, furibund, insulta Churchill públicament dient-li "bel·licista"; i Churchill cada vegada respecta menys l'etiqueta diplomàtica. Ara denuncia la persecució dels jueus i, l'estiu del 1939, escriu un comentari al diari on diu que mai no hi ha hagut una "cultura del mal" com la del Tercer Reich.

Poques setmanes després, comença la Segona Guerra Mundial i és precisament Hitler qui prepara el terreny a Churchill per al seu retorn, perquè l'atac alemany a Polònia fa veure amb uns altres ulls els seus pronòstics. Tenia raó, i el fet que els nazis l'injurien amb termes com "porc mentider" i "porc botinflat" augmenta encara més la seua popularitat.

A causa de la pressió de l'opinió pública, Chamberlain crida Churchill a formar part del gabinet i la primavera del 1940 Churchill es converteix, per fi, en el seu successor.

La vesprada del 10 de maig, a 65 anys, seu en una limusina que el porta al palau de Buckingham, on el rei Jordi VI li dona l'ordre de formar un govern. A les seues memòries, Churchill escriu que va sentir "com si la meua vida fins aleshores haguera estat només una preparació per a aquell moment i aquella prova".

Hitler vencedor, a París el 1940.

El duel pot començar. Els nazis fan veure que celebren aquest desenvolupament dels fets. "Les posicions són clares! Això ens agrada", anota Goebbels al seu diari personal. Tanmateix, al diari també s'hi troben entrades que demostren respecte cap a Churchill. En parla com d'un "home amb grans dons", "completament imprevisible", "l'ànima de l'escomesa anglesa".

Curiosament, aquest divendres en què Churchill pren possessió del càrrec, també és un dia important per a Hitler. A punta de dia arriba a Euskirchen, prop de Colònia, amb el tren especial blindat Amerika. Diversos combois de cotxes duen el dictador i el seguici que l'acompanya a Rodert, un poble protegit amb canons antiaeris i barricades, prop de Münstereifel. Hitler s'instal·la en un búnquer de combat senzill, situat en una elevació que precisament s'anomena Eselsberg ('muntanya de l'ase'). Els convidats han de seure en cadires de xarxa de ràfia; el fanàtic asceta no vol que en la posteritat hom pense que es delectava en el luxe.

Des del començament de la guerra no ha passat gran cosa al front oest; França i la Gran Bretanya no s'atrevien a avançar cap a Alemanya, i fins i tot Hitler ha vacil·lat, però ara és hora de començar.

A les 5.35 retrunyien canons somorts per primera vegada. Hitler aixeca la

mà i assenyalava cap a l'oest. "Senyors, acaba de començar l'ofensiva contra les potències de l'oest."

Sobre el paper, l'exèrcit alemany és inferior a les forces armades unides dels francesos, els britànics o els belgues: tenen menys soldats, menys tancs i menys canons.

Això no obstant, el colp els ix bé. Les tropes envaeixen Bèlgica, Holanda i Luxemburg i causen la impressió que portaran a terme l'atac principal des d'allí —com havien fet a la Primera Guerra Mundial. Però les tropes de tancs avancen al mateix temps a través de les Ardenes, que els francesos creuen que els ofereixen seguretat, i apareixen inesperadament a l'esquena del front. Pocs dies després, una part considerable de les divisions aliades resta amenaçada de quedar envoltada.

Hitler desconfia de l'èxit i tem un parany, vol frenar els seus oficials i, tal com escriu Franz Halder, coronel general de l'exèrcit, "està furiós i brama dient que anem camí de malmetre tota l'operació".

Churchill es troba igualment sorprès per l'avanç alemany. Més endavant admet haver subestimat la dimensió del canvi que "s'havia efectuat des de l'última guerra mercès a l'aparició d'una gran quantitat de tancs que es mouen amb rapidesa".

Vola diverses vegades a França per animar els aliats francesos a resistir. Promet enviar una esquadrilla d'avions (que no enviarà mai) i divisions (que no té). A la primera visita al Ministeri d'Afers Estrangers, el 15 de maig, ja percep "un abatiment profund".

Aleshores, el primer ministre va mirar per la finestra: "A fora, al jardí del Quai d'Orsay, s'elevaven núvols de fum de grans focs i vaig veure [...] com els funcionaris respectables conduïen carretons plens d'actes dels arxius. Així es preparava l'evacuació de París."

L'enemic fa retrocedir el cos d'expedició britànic i algunes seccions de l'exèrcit francès cap al nord de França i Churchill troba paraules colèriques per a la moral dels seus soldats ("si un dels bàndols lluita i l'altre no, la guerra s'haurà fàcilment desequilibrat"). Però, naturalment, vol salvar-los de totes passades.

I justament Hitler ho farà sense saber-ho. És a dir, el dictador detura l'avanç dels alemanys, cosa que permet l'evacuació més important de la història militar dels britànics a Dunkerque. Si l'evacuació haguera fracassat, segons l'opinió de la majoria d'historiadors militars, probablement Londres hauria d'haver buscat la pau.

Hitler va afirmar més endavant que havia estat benèvol amb els illencs per tal de fer publicitat per al "reconeixement del nostre lideratge al continent". Lamentablement, Churchill no va saber apreciar la seua "generositat i cavalleriesitat".

Tanmateix, la cavalleriesitat no és cap qualitat que s'acostume a atribuir a Hitler i, amb referència a aquests esdeveniments, tot indica que va ser una estimació falsa de l'alt militar. Després de dos dies corregeix la línia d'acció, però és massa tard per a detenir l'operació de rescat.

D'aquesta manera, a final de maig, centenars de milers de soldats aliats esperen que els rescaten a les platges i als molls de Dunkerque. Les granades de l'artilleria alemanya i les bombes dels Stuka transformen aquesta espera en un infern. Aquells que caminen per l'aigua poc profunda fins als bots han de pujar per damunt dels cadàvers o apartar els cossos glaçats.

La marina de guerra mobilitza els vaixells propis, però també s'apropia vaixells de pesca, iots de vela, iots i llanxes de motor. Aproximadament mil embarcacions circulen amb un trànsit continu d'un punt del canal a un altre, fent sorolls i bramant, per portar els xics a casa.

Per sort, hi ha núvols baixos i la mala visibilitat impedeix l'ús de la força aèria alemanya. La Royal Air Force també reïx a plantar cara a la Luftwaffe alemanya durant uns quants dies, i n'hi ha prou. Quan el 4 de juny l'exèrcit alemany conquereix Dunkerque, la majoria dels soldats aliats se n'han escapat.

Els britànics celebren el rescat, però en realitat el rescat oculta un desastre. Durant la Primera Guerra Mundial els britànics i els francesos van resistir quatre anys davant els alemanys. Ara, però, els invasors han arribat en poques setmanes a París.

Vol d'aproximació d'un pilot alemany a Anglaterra (1940). També volien bombardejar els britànics en la mesa de negociacions.

Ja s'ha resolt el duel entre Churchill i Hitler?

Londres i Berlín negocien. Durant l'evacuació, Mussolini ofereix de negociar la pau amb Berlín. Hom no sabrà mai què es diu a Londres sobre aquesta qüestió, perquè el gabinet decideix expressament que durant un temps no es farà constar res en acta.

Aquells partidaris de negociar encara seuen al gabinet al voltant de l'ex-primer ministre Chamberlain, Churchill no pot prescindir-ne per motius de política interior. El ministre d'Afers Estrangers, lord Halifax, dirigeix les accions de pau; és un anglocatòlic apassionat de la caça, motiu pel qual hom diu que li posaren el sobrenom de *Holy Fox* ('rabosa santa'). No cerca en absolut la pau a qualsevol preu; això no obstant, vol fer un sondatge.

També sembla que Churchill tinga dubtes. O és només una jugada mestra de tàctica?

Segons l'acta del gabinet, afirma que es podria reflexionar sobre la pau amb Hitler si ell s'acomentara de demanar la devolució de les antigues colònies alemanyes i la delimitació del predomini alemany a l'Europa central.

Ell mateix ja sap que Hitler no es comprometrà mai a aquesta solució.

La vesprada del 28 de maig pren la decisió. El primer ministre reuneix el gabinet ampliat i explica que no hi ha cap diferència entre si hom sol·licita la pau o si "hom combat fins el final"; en qualsevol cas Hitler voldrà convertir la Gran Bretanya en "un país d'esclaus".

Per això, naturalment, calia continuar lluitant.

Segons Churchill, es desferma l'entusiasme: alguns dels presents salten de la cadira, uns altres també s'alcen de la taula i uns altres es precipiten cap a la seua cadira, criden i li donen cops a l'esquena. Una altra font només parla de "murmuris d'aprovació a tota la taula". En qualsevol cas, la qüestió és clara: la guerra continua.

Churchill gaudeix de tot aquest drama. Fins el 1945 farà més de 180.000 quilòmetres de vol; visitarà els fronts i, una vegada allí, s'atrevirà a apropar-se tant a la primera línia que els comandants temeran per la seua vida.

Una lluita que s'ajusta completament al gust del primer ministre, sobre el qual l'escriptor H. G. Wells escriu després de la Primera Guerra Mundial que "creu, molt ingènuament, que pertany a una classe de persones especialment dotades i privilegiades, i que la vida i els problemes de l'home senzill són les matèries primeres responsables de les carreres brillants... Necessita, per damunt de qualsevol altra cosa, un món dramàtic on hi haja persones dolentes -i un heroi".

L'arma més esmolada de Churchill és la paraula. Hi ha una bella frase de l'eloqüent John F. Kennedy, fill de l'ambaixador dels EUA a Londres d'aquell temps i posterior president dels EUA, que diu que Churchill ha enviat el llenguatge a la guerra. Pronuncia uns discursos excel·lents que també impressionen els nazis (Goebbels diu: "certament, imposa respecte amb la seua corpulència").

Les habilitats retòriques de Churchill només disminueixen quan es comprova que algunes expressions no són gaire noves.

El 4 de juny pronuncia davant la cambra baixa els discurs famós: "Lluitarem a les platges, lluitarem als llocs de desembarcament, lluitarem als camps i als carrers, lluitarem a les muntanyes, no ens rendirem mai..." A *El llibre de la selva* ja hi apareix un passatge semblant.

Fins avui dia, els erudits discuteixen si amb el seu *pathos* el primer ministre capgira un estat d'ànim derrotista, o és, més aviat, un portaveu d'una població ja decidida. Churchill s'adreça poques

vegades directament al poble, i aleshores dues terceres parts dels britànics seuen davant la ràdio i escolten amb atenció les seues paraules.

Més tard, el primer ministre es dona per satisfet. “No era necessari” encoratjar els seus compatriotes, perquè “no hi ha res que enfurisme més un anglès que l’amenaça d’una invasió”.

Churchill aposta per una guerra total. Mentre el Tercer Reich explote les persones obligades a treballar per la força i saquege els països ocupats, els britànics han d’ajudar. Sebastian Haffner, emigrant alemany, narra que durant la Pasqua del 1940 els porters uniformats dels hotels de luxe estan desocupats i un milió de persones cerquen feina. Pocs mesos després, la gent desapareix dels carrers i els hotels són requisats per les autoritats de guerra.

Churchill ja somia atacs aeris al Reich. “Farem d’Alemanya un desert, sí, un desert”, anuncia durant el dinar.

Probablement, no hi ha hagut un primer ministre britànic tan poderós. I, probablement, l’imperi no ha estat mai governat d’una manera tan extravagant, perquè una part considerable del dia dirigeix els assumptes governamentals en posició horitzontal. Jeu al seu llit amb baldaquí amb una bata roja, amb un cigar a la boca, beu una soda amb gel a glops i dicta notes a una secretària, que sovint comencen amb el text “Acció del dia”.

L’estiu del 1940 l’illa britànica està gairebé indefensa als peus de Hitler. Churchill també s’ha contagiats de la denominada febre de la invasió que es va propagant. A un amic li pronostica, funest, que en tres mesos seran morts.

Fa construir barricades amb sacs d’arena davant els edificis importants del govern, on els soldats poden trobar recer si hi aterren paracaigudistes alemanys. Es desmunten temporalment els senyals indicadors al barri governamental per tal que els agressors no s’orienten. En cas de necessitat, Churchill vol lluitar personalment i s’entrena amb el seu fusell Mannlicher al camp de tir a Chequers, la casa de camp del primer ministre.

Hitler, “indecís”. Avui dia tothom sap que no hi havia cap amenaça d’invasió alemanya. En tot cas, no durant

EL TEMPS

Víctimes de la guerra després del bombardeig de Dresden, el 1945.

l’estiu del 1940. Hitler i els militars més importants estan d’acord que la marina britànica és massa superior. Veuem una operació d’aterratge com una opció llunyana, que només es podria tenir en consideració si en primer lloc eliminaren les forces aèries britàniques. És impensable de travessar a l’altra banda abans no s’acabe el setembre; valdria més fer-ho el maig del 1941, o bé –encara millor– no fer-ho mai.

Segons un informe d’un oficial adjunt, Hitler està “indecís com mai ho ha estat i no sap què fer ni com fer-ho”.

El dictador havia esperat que després de la victòria a França s’imposarien els partidaris de la contemporització.

En comptes d’això, es retroba amb aliats que vol menysprear (Itàlia) o aniquilar (la Unió Soviètica). I està en guerra amb l’estat que més li agradaria de tenir com a soci menor. “Tanmateix, hom vol donar la mà dels germànics a Anglaterra”, es plany un nazi important a Berlín.

Finalment, Hitler es decideix a contrariar a intentar bombardejar els brità-

tics. Es compara amb Martí Luter, que tampoc no va voler anar a Roma, però no li van deixar cap més elecció.

En un primer moment, ataquen només els ports, els aeròdroms i les fàbriques d’armament. Cada dia apareixen al cel, sobre les terres del sud-est, caces i bombarders alemanys; aleshores Churchill també ha de defugir l’estimada Chartwell, que es troba al corredor d’entrada.

Molts anglesos observen amb por des de terra els duels dels caces Messerschmitt amb els Spitfires i els Hurricanes britànics. Els caces ràpids arrossegueuen darrere seu estels de vapor condensat que formen cercles gegants després d’un revolt. Una vegada i una altra cauen trossos de metall i cartutxos als jardins de les cases de Kent o de Sussex.

La Royal Air Force britànica és tècnicament superior; els equips de radar i els sistemes de control i d’alarma són dels millors del món. A més, la companyia Flugzeugwerke fabrica més avions a l’illa que no a Alemanya.

La insularitat és un factor d’ajuda molt important, perquè els pilots brità-

Soldats aliats a la platja de Dunkerque (1940). L'evacuació més important de la història dels britànics.

tics poden salvar-se d'un atac saltant amb el paracaigudes a terreny propi i, fins i tot, poden començar un nou atac el mateix dia; mentre que els pilots alemanys s'ofeguen al mar o, si aterren a terra ferma, van a parar a un camp de presoners de guerra.

És cert que al principi la situació sembla favorable per a la força aèria alemanya, però Hitler no guanyarà l'anomenada batalla d'Anglaterra.

El 24 d'agost del 1940 els alemanys bombardegen per primera vegada zones residencials de Londres; probablement per error. A continuació Churchill ordena atacar Berlín. Militarment no n'espera gaire, només és "beneficïos per a la nostra moral".

Els danys a la capital alemanya són pocs, però Hitler està enfurismat. "Si diuen que volen atacar les nostres ciutats a gran escala, nosaltres arrasarem les seues."

Ara ja no hi ha més paraules de simpatia envers els britànics. Comença l'atac terrífic que els britànics anomenaren *The Blitz*, seguint l'exemple de la *Blitzkrieg* ('guerra llampec') dels alemanys. Nit rere nit udolen les sirenes a Londres; solament fins a final de desembre del 1940 moren aproximadament 14.000 persones a la capital. Cremades, per sufocació o esclafades pels enderrocs.

Al soterrani. El Palau de Buckingham i la Cambra dels Comuns també reben

danys, i el gabinet de guerra de Churchill decideix de baixar al soterrani que hi ha davall el Ministeri de Finances, al St. James's Park, que avui dia és accessible.

L'habitació dels mapes té mapamundis tan alts com un home i auriculars de telèfon de color caramel, i hi ha una cuina amb coberts de ferro colat; tot té la mateixa aparença que abans. Només les rates n'han desaparegut i, naturalment, l'olor desagradable de la mescla de fum de cigarretes i la pudor d'excrements que provenia dels lavabos químics.

En realitat, Churchill i els ministres no són especialment salvaguardats en aquesta instal·lació, que no es protegirà prou fins més endavant. Un impacte a la diana i el duel entre Churchill i Hitler s'hauria acabat.

Els nazis es delecten amb la destrucció de Londres, però també se sorprenden. "Quan capitularà definitivament aquesta criatura que és Churchill?", és demana Goebbles. "Anglaterra no pot aguantar els atacs eternament!"

Sí, ho pot fer.

Churchill camina ostensiblement a bon pas pels barris destruïts de Londres, Coventry o Birmingham. Les fotografies el mostren amb els muscles lleugerament encorbats, posat que li confereix una expressió de fermesa; els caricaturistes el dibuixen com un bulldog.

"Feu-los-ho pagar!", li criden, i això fa. El primer bombardeig a una ciutat

alemanya és el desembre del 1940, a Mannheim.

A l'entrada d'any del 1941, Hitler admet obertament que no pot obligar els seus rivals a capitular mitjançant els bombardeigs. Ja fa mesos que ha deturat els plans d'invasió poc entusiastes.

D'aquesta manera estan empatats: Churchill tampoc no pot enderrocar els adversaris, perquè l'exèrcit britànic no es capaç de vèncer l'exèrcit alemany tot sol.

Aleshores, què?

Churchill, si més no, té un pla plausible i, si hom creu la història que relata el seu fill Randolph, ja l'executa des del 18 de maig del 1940. El matí d'aquell dia, Randolph espera davant el lavabo el seu pare, que s'afaita. De sobte, Churchill deixa d'afaitar-se i diu a través de la porta oberta: "Ja sé com ho farem". Randolph li pregunta: "Vols dir com podem evitar la derrota o com els podem guanyar?" La resposta del pare és: "Com els podem guanyar, naturalment. Hi he d'implicar els EUA."

És una empresa que fa reflexionar Churchill, perquè la seua mare és americana i estima i coneix bé la nova superpotència; però els Estats Units no volen tenir res a veure amb les accions dels europeus. El subministrament d'armes per part dels nord-americans és insuficient i, malgrat que Churchill adverteix i prega de manera eloqüent, segons l'opinió dels historiadors favorables a Churchill, no hauria canviat res si el desembre del 1941 el Japó, aliat de Hitler, no haguera bombardejat Pearl Harbor, cosa que arrossegà els EUA a la guerra.

Churchill balla d'alegria quan rep la notícia. Al president dels EUA, Roosevelt, només li diu: "Això segurament facilita les coses. Què Déu us acompanye."

Hitler també busca noves possibilitats i cavil·la sobre per què resisteixen els britànics. Finalment, desenvolupa la tesi original que Churchill, en secret, aposta per la Unió Soviètica, que encara no s'ha aliat amb Hitler, i per aquest motiu no es vol sotmetre. Seriosament, basa en aquest disbarat la decisió d'atacar Stalin, cosa que naturalment projecta fer de totes maneres. "Si destruïm Rússia s'haurà eliminat l'última esperança d'Anglaterra."

El maig del 1941 cessen clarament els atacs aeris alemanys a la Gran Bretanya perquè es necessiten els bombarders a l'est; sis setmanes després l'exèrcit alemany envaeix la Unió Soviètica.

Quin compliment! Hitler troba més fàcil de conquerir Moscou que no Londres. Poc abans de la seua caiguda, el 1945, encara es lamenta que Churchill siga "el vertader pare d'aquesta guerra".

Victòria i decadència. Amb l'atac a la Unió Soviètica definitivament s'ha salvat l'estat britànic. Per a Churchill ja no queda gran cosa més a fer.

I ja ha pagat un preu molt alt per aquest èxit, perquè la Guerra Mundial accelera la decadència de l'imperi, que s'estén en excés, i és possible veure la ironia del destí que siga precisament aquest Churchill imperialista qui haja d'impulsar aquesta decadència. Tanmateix, aquest polític realista només pot elegir entre una col·laboració menor amb uns EUA democràtics o amb l'Alemanya nazi, i és fàcil de reconèixer en quina constel·lació es poden obtenir millor els interessos dels britànics.

Amb l'entrada a la guerra de la Unió Soviètica i els Estats Units, ha de deixar el paper d'enemic més important de Hitler, perquè d'ara endavant la càrrega principal de la guerra la portaran els altres. És cert que Churchill promet a Stalin, el seu nou aliat, tota l'ajuda "que el temps, la geografia i els nostres recursos en creixement ens permeten". Però els subministraments britànics són marginals. Churchill frustra durant molt de temps una invasió del continent per part de les potències occidentals, el "segon front", perquè tem un desastre.

"Els britànics teniu por de la lluita", se'n burla Stalin; "no hauríeu de creure que els alemanys són superhomes."

A partir de la primavera del 1942, la Gran Bretanya bombardeja sistemàticament ciutats alemanyes per contribuir en alguna mesura a la victòria. Churchill no mostra cap misericòrdia, malgrat els dubtes ocasionals ("Som bèsties? Anem massa lluny?").

Fins i tot juga amb la idea de llançar gas tòxic sobre les ciutats alemanyes, però els seus generals l'en dissuadeixen.

EL TEMPS

El camp de concentració de Dachau, el 1945, després de ser alliberat. Churchill hauria volgut enviar Hitler a la cadira elèctrica, "com un gàngster".

Si més no, els atacs a les fàbriques d'armament i a les instal·lacions ferroviàries escurcen la guerra uns quants mesos; en canvi, els llançaments de bombes sobre zones residencials fereixen gairebé només civils.

Amb la guerra de bombardeig moren aproximadament 600.000 alemanys, sobretot dones, homes de més edat i xiquets; i algunes ciutats s'enfonsen en els enderroc i les cendres. Quasi cap al final, el febrer del 1945, també Dresden, cosa que Churchill mateix descriu com "un acte de destrucció sense sentit".

En aquest moment, el duel ja fa temps que s'ha decidit, però encara queda per esclarir què se'n farà, de Hitler, el perdedor, i els seus alemanys.

Churchill dubta tot sovint entre els extrems, entre una pau cartaginesa i

la tolerància cavalleresca. Finalment, Stalin i Roosevelt imposen les seues idees.

Això no obstant, Churchill col·labora en l'expulsió dels alemanys de les zones de l'est, com ha demostrat l'historiador Detlef Brandes. Perquè Churchill secunda aviat (i d'aquesta manera legítima) les exigències respectives dels governs polonès i txecoslovac en l'exili a Londres. Els alemanys han de "tenir un termini de temps curt per prendre allò més necessari i anar-se'n". En primer lloc, es refereix a Prússia Oriental i als Sudets, però prompte també ho fa a Pomerània i a una part de Silèsia.

Es considera una de les hores obscures de Churchill el moment en què, l'any 1943, a la cimera de les potències aliades a Teheran, trau tres llumins, que volen representar Alemanya, Polònia

EL TEMPS

El vencedor Churchill davant el búnquer del fùhrer a Berlín (1945). Victorejat pels alemanys.

i la Unió Soviètica. Fa temps que ha promès a Stalin que una part de Polònia serà per a la Unió Soviètica. Ara deixa els llumins l'un al costat de l'altre per demostrar-ne les conseqüències. Desplaça la fusteta de la Unió Soviètica cap a l'oest i arrossega les altres dues cap a ell. Stalin es diverteix amb aquesta manera de desplaçar Polònia cap a l'oest.

Evidentment, els alemanys han de deixar aquelles zones que ara pertoquen a Polònia. Al final, uns quants milions són escombrats, saquejats i expulsats; desenes de milers no sobreviuen aquest camí de misèria.

Més endavant, Churchill critica la manera brutal de procedir dels polonesos i els soviètics i parla d'una "tragèdia de dimensions monstruoses" —com si en algun moment hi haguera hagut una neteja ètnica que no haguera estat tràgica.

Com un gàngster. , què se'n farà de Hitler, que després de tot és el responsable de totes les desgràcies de la guerra?

Abans de l'Holocaust, Churchill parla d'"exiliar-lo a una illa apartada", juntament amb més alts càrrecs nazis, com hom va fer amb Napoleó. Potser va un poc ebrí quan té aquesta sortida.

Al començament de l'Holocaust desapareixen aquestes idees tan extravagants de la discussió. Els britànics desxifren el codi amb què el 1941 els alemanys codifiquen informes de les SS i de la policia sobre execucions de jueus a la Unió Soviètica. Per aquest motiu Churchill està al corrent dels crims.

L'any 1942, el primer ministre explica al gabinet que farà matar Hitler si cau a les seues mans. És a dir, sense judici, amb una cadira elèctrica; com un "gàngster".

Perquè Hitler era el "ressort del mal".

Com tothom sap, Hitler es va suïcidar al seu búnquer el 1945, pocs dies abans de la capitulació. Aquesta és per a Churchill una variant més grata, tal com relata a les seues memòries.

Ara ha vençut definitivament, el duel s'ha acabat.

El juliol del 1945, el vencedor visita la ciutat destruïda de Berlín i aprofita l'avinentesa perquè li ensenyen les cambres on el dictador va acabar la seua vida i el racó del pati interior de la cancelleria imperial on es va cremar el cadàver.

La visita, naturalment, no s'ha anunciat públicament, i tanmateix hi ha una gran quantitat de persones reunides davant la cancelleria. I quan el britànic s'entremescla amb els alemanys resta sorprès de veure que el victoregen. Només un home de més edat sacseja el cap amb desaprovació.

Així era Churchill.

És possible que no agrada a molta gent perquè era un imperialista, perquè li importava poc una vida humana, perquè en la guerra de bombardeig en va fer un gran massa i va aprovar la neteja ètnica.

Però al final hom no pot fer sinó alegrar-se que fora ell qui guanyara el duel.

Klaus Wiegrefe

Traducció de Blanca Juan